

**Schoolondersteuningsprofielen
Plein013
2016**

De Zuidwester

Rapport audit

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: De Zuidwester

Datum bezoek: 30 november 2015

In opdracht van: Plein013

Rapporteur: Irma Miedema

Sardes, Utrecht

December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt ondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de ondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar ondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de ondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de ondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
  - a. extra handen / omvang van de klassen
  - b. speciale onderwijsmaterialen
  - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
  - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
  - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

---

¹ Waar in dit rapport kortheidshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport kortheidshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat 'een leerling bij de groep houden' betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de leerlingen die op dat moment de klas vormen. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor 'een leerling bij de groep houden' hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methode-gebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

Leerkrachten op scholen die vooral methode-gestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methode-gestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methode-gestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: *Eric de Bakker (groepsleerkracht groep 7 en lid MR)*, *Jacqueline Verheggen (directeur)*, *Philip Reijnen (ouder en lid MR)*, *Maureen Mentink (consulent Passend Onderwijs Plein013)*, *Judith Schouten (intern begeleider groep 1 t/m 8)*
- observaties bij groep ½, 3a, en 6.
- een teamgesprek - aanwezig was (vrijwel) het hele team.

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden, en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van de Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de *bijlage: opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof, en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Profielsamenvatting: positie van de school, grenzen en groei mogelijkheden

Basisschool De Zuidwester ligt in de wijk Korvel in het zuidwesten van Tilburg. Korvel is geen 'impuls'wijk, wel een 'aandachts'wijk. De stad Tilburg heeft relatief veel inwoners met lage inkomens (44 procent tegenover 40 procent landelijk) en weinig inwoners met hoge inkomens (13 procent tegenover 20 procent landelijk). In de wijk Korvel liggen deze percentages nog ongunstiger: het aandeel inwoners met lage inkomens is 51 procent, en slechts 6 procent van de inwoners van Korvel heeft een hoog inkomen.

De Zuidwester heeft naar eigen indruk van de school een leerlingenpopulatie die niet helemaal representatief is voor de wijk: nog meer leerlingen dan je al zou verwachten op basis van de cijfers over de bevolking in de wijk leven in een financieel arme situatie. Tegelijkertijd is toch de diversiteit op bijvoorbeeld het niveau van leren groot: bijvoorbeeld in groep 3 zitten leerlingen die moeilijk leren, en leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Op de Zuidwester hebben 98³ leerlingen van de 252 (39 procent) een leerlinggewicht.

De Zuidwester is een katholieke school die voor kinderen van alle achtergronden openstaat. Ruim 30 procent van de leerlingen is moslim. De school heeft 13 groepen - waaronder de Taalschool - , en een startgroep voor peuters. De groepen zijn klein van omvang: gemiddeld ongeveer 19 leerlingen per groep.

In de periode na het vorige schoolbezoek in 2013 is er een andere directeur en een andere intern begeleider gekomen.

---

³ 62 leerlingen met gewicht 0,3 en 36 leerlingen met gewicht 1,2

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie

Domein 1. Kijkend naar de bevroegde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school ten opzichte van ten opzichte van andere scholen in Nederland

- ☐ meer homogeen
- ☐ vergelijkbaar
- ☒ meer heterogeen

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van De Zuidwester weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

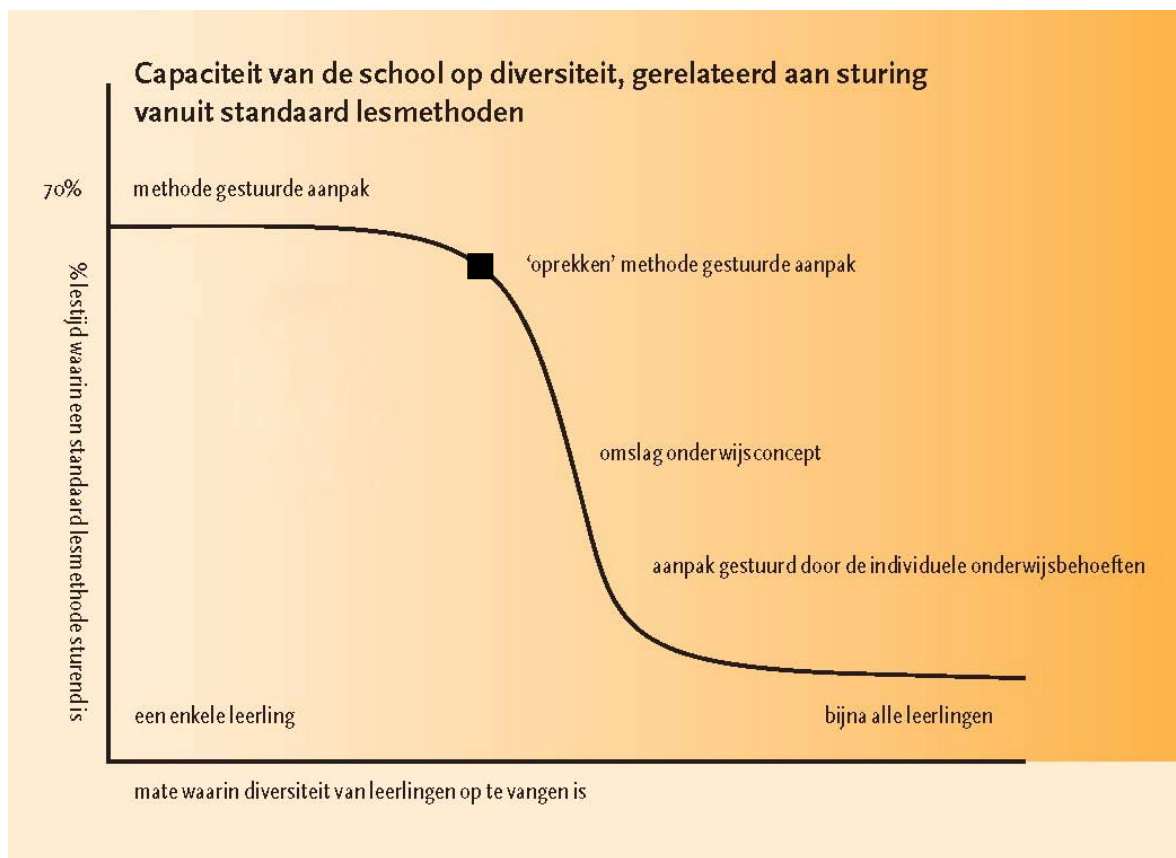
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingenpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

De Zuidwester bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die

---

- ☐ basisondersteuning biedt aan leerlingen (passend bij een netwerkschool)
- ☐ enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een netwerkschool plus)
- ☒ veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
  - ☐ mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team (passend bij een brede ondersteuningsschool)

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

---

- ☒ extra 'handen' in de klas , vooral in de vorm van kleine klassen
- ☐ onderwijsmaterialen
- ☒ de ruimtelijke omgeving
- ☐ specialistische expertise
- ☒ contacten met externe relaties

Deze beschikbaarheid van voorzieningen past bij een smalle ondersteuningsschool

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

---

- ☐ op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig (passend bij een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☒ op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet (passend bij een netwerkschool)
- ☐ op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

Domein 5: Samenwerking binnen het onderwijs

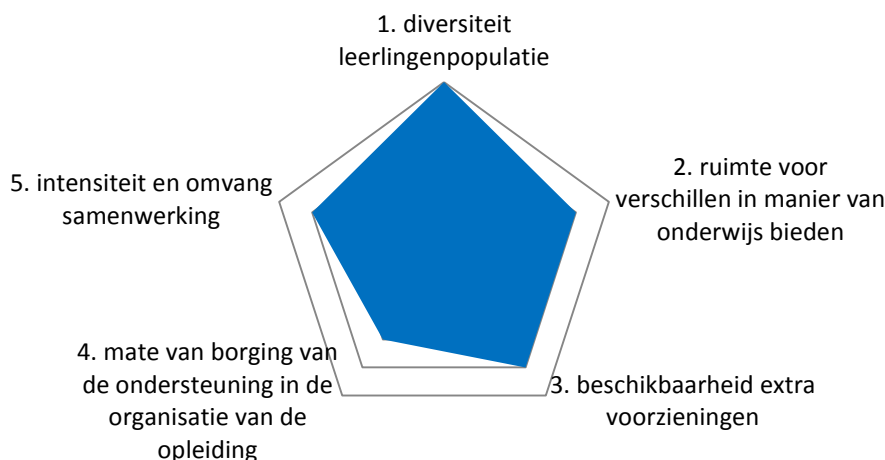
Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

---

- ☐ intensief, in een stevig netwerk met veel partners (passend bij een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☒ intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
- ☐ matig intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ beperkt (passend bij een netwerkschool)

Het ondersteuningsprofiel in één oogopslag

Over het geheel genomen is De Zuidwester te karakteriseren als een **smalle ondersteuningsschool**.

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie(1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort.

Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

De leerlingenpopulatie is sterk divers op zowel achtergrondkenmerken (thuis taal en culturele achtergrond), als op schoolse kenmerken (niveau en stijl van leren). De diversiteit is in de ene groep groter dan de andere. Daarbij is relevant dat er sommige leerlingen bijzonder intensieve begeleiding op gedrag nodig hebben.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

De basis voor het onderwijs wordt bij De Zuidwester gelegd door de standaard lesmethode. Vanuit die basis differentiëren de leerkrachten wanneer dit voor een leerling nodig is. Bij het schoolbezoek in 2013 werd geconstateerd dat De Zuidwester de leerlingen opvallend vaak opsplijste in groepen op basis van

het niveau van leren (PARWO-groep, verrijkingsgroep, niveaugroepen). Dit is nu in mindere mate het geval, er is geen PARWO- of verrijkingsgroep meer. Bij de observaties zijn elementen van zelfstandig werken, zelfsturing en coöperatieve werkvormen gezien. De mate waarin dergelijke flexibilisering wordt toegepast verschilt van leerkracht tot leerkracht. Er is (nog) geen sprake van een teambrede aanpak. Bij de begeleiding van gedrag is er wel een teamaanpak te zien: er is regelmatig teamoverleg en (bijna) alle leerkrachten zijn sterk in het bieden van pedagogisch maatwerk.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De Zuidwester zou de relatie tussen pedagogiek en didactiek kunnen versterken. Door een coachende begeleiding, coöperatieve werkvormen, en in de loop van de schoolloopbaan van de leerling steeds meer zelfsturing als *teambrede* aanpak in te zetten ontwikkelt het onderwijs zich in de richting van 'gepersonaliseerd leren'. De pedagogische kracht van het team kan zo de impuls zijn voor de didactische ontwikkeling.

Als de school steeds verder deze richting op zou gaan en tegelijkertijd de methodesturing houdt, is de kans wel groot dat de grens bereikt wordt van de belastbaarheid van de leerkrachten. Immers, het aanhouden van de lijn van de methode is nodig om zeker te weten dat de kerndoelen gehaald worden. Het vasthouden van die lijn en tegelijkertijd flexibiliseren van de leerroute betekent extra werk voor de leerkracht bij elke leerling die duidelijk afwijkt van de standaard leerroute. Bij de Zuidwester is de diversiteit in de klassen zo groot, dat de belasting voor de leerkrachten te hoog zou worden. De oplossing hiervoor is om de lessen niet meer in te richten op basis van de standaard lesmethode, maar op basis van de kerndoelen – met de lesmethoden als bron van *mogelijk* lesmateriaal. Daarvoor is het nodig dat elke leerkracht de kerndoelen (en standaard leerlijnen) beheerst. Parate kennis van de kerndoelen is een eenvoudige, maar krachtige stap in de richting van doelgericht maatwerk van elke leerkracht – teambreed. Na deze eerste stap zou de inrichting van het onderwijs aangepast kunnen worden naar een organisatie van de begeleiding van individuele leerroutes.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.

Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De school heeft de ruimte op 'extra handen' vooral ingezet door de klassen klein te houden. Naast opvallend kleine klassen, heeft de Zuidwester veel mogelijkheden bij het gebruik van verschillende ruimtes in het gebouw en in het wijkcentrum. Ook op het laatste veld, de samenwerking met instanties, valt De Zuidwester op, met haar intensieve contacten.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Bij een groei naar meer gepersonaliseerd leren (bijvoorbeeld door versterking van zelfsturing, van zelfstandig werken, en van coöperatieve werkvormen) zou de school kunnen overwegen of een overschakeling naar grotere groepen met meer handen in de klas niet raadzaam zou zijn. Bij meer gepersonaliseerd leren is het doorbreken van de jaargroepen geen probleem. Een belangrijk voordeel van een grotere groep met meer handen in de klas, is dat bij een incident dat de volle aandacht vraagt van een leerkracht, er altijd iemand is om de continuïteit van het onderwijs te verzekeren. Deze suggestie sluit niet meteen aan bij de opvattingen van het team: dat gaf aan eerder te kiezen voor verdere klassenverkleining dan voor extra handen in de groep.

Een tweede suggestie is het uitbreiden van de beschikbare onderwijsmaterialen – ter ondersteuning van meer maatwerk bij het vormgeven van de leerroute van iedere leerling. In het bijzonder het inrichten van een digitale leeromgeving kan een krachtige bijdrage leveren aan meer gepersonaliseerd leren.

4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.
Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De borging van de ondersteuning is bij De Zuidwester op bijna alle gevraagde aspecten vergelijkbaar met die op de meeste basisscholen. Een bijzonder onderdeel van de planmatige benadering is het voeren van gesprekken met leerlingen over wat zij nodig hebben om goed te kunnen leren, middels de aanpak 'praat-en-teken'.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De borging van de ondersteuning in de afstemming en samenwerking met ouders zou versterkt kunnen worden. Door ouders niet alleen te informeren, maar van begin af aan als partner bij het bereiken van de doelen voor het kind te betrekken, kan de ondersteuning van de leerling verankerd worden in zowel de schoolse als de thuissituatie. Dit staat al op het actielijstje van de school.

Ook het versterken van de éénzorgroute heeft de school al in het vizier als wenselijk.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.
Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De Zuidwester werkt (intensief) samen met de partners in het brede schooloverleg – waaronder sbo De Zonnestein -, de onderwijspartners binnen de wijk, het voor- en vroegschoolse onderwijs en het voortgezet onderwijs.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De school maakt nog niet volop gebruik van de contacten binnen het samenwerkingsverband. Gericht op de verdere ontwikkeling van het onderwijsconcept zou de Zuidwester actief kunnen zoeken naar scholen bij Plein013 die zich op dit punt ook ontwikkelen, of die al verder zijn. Met name samenwerking met scholen die zich net als de Zuidwester ontwikkelen met een sterke pedagogische benadering kunnen interessant zijn voor de Zuidwester. Ook scholen die al werken met een digitale leeromgeving zijn misschien een bron van inspiratie.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

Het team van de Zuidwester richt de ambities op de leerlingenpopulatie zoals die nu is. Voor deze groep leerlingen wil de Zuidwester haar onderwijs nog verder versterken. Het team heeft niet de ambitie om nog meer leerlingen met ingewikkelde onderwijsbehoeften onderwijs te bieden. Bij het kijken naar de toekomst is er wel zorg over het behoud van de extra ondersteuning. De vrijwilligers en stagiairs vormen een bijzonder welkome aanvulling op de beschikbare 'handen'.

Passend Onderwijs heeft wat onrust gebracht, met name in de onderbouw (inschatting van ondersteuningsbehoeften bij de toelating van leerlingen), en bij de begeleiding van leerlingen die inzet van de voorzieningen van het samenwerkingsverband vragen (onduidelijkheid, veel papierwerk).

Sommige teamleden hebben wel eens het gevoel te weinig toe te komen aan de 'gewone' leerling. De juiste aandacht voor de juiste leerling – dat is het streven. Een ander punt is het apart zetten van leerlingen met een eigen leerling – teamleden noemden het wenselijk dat alle leerlingen bij elkaar in de groep blijven.

Over het geheel genomen heeft het team de ambitie om voor de huidige leerlingenpopulatie onderwijs te bieden dat meer recht doet aan elke leerling, gewoon of niet gewoon. Het team voelt zich sterk in haar pedagogische benadering (bij invallers 'gebeurt er veel meer in de les'), en wil zich op basis daarvan verder ontwikkelen.

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- ☒ weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- ☒ laag
- ☐ gemiddeld
- ☐ hoog
- ☐ matig
- ☐ sterk

Veel gezinnen leven onder de armoedegrens. De gezinnen hebben veel problemen. Er zijn enkele uitschieters naar een hoge sociaaleconomische achtergrond, maar dit zijn de uitzonderingen. De school heeft kort geleden een wijkanalyse ontvangen, maar heeft in reactie hierop aan de gemeente een hernieuwde analyse gevraagd waarbij onderscheid gemaakt wordt naar de school waar de kinderen naar toe gaan. De school heeft de stellige indruk dat de eigen populatie niet representatief is voor de wijk, maar dat er sprake is van een concentratie van leerlingen uit probleemgezinnen. De wijk waar de school in ligt, Korvel, is geen impulswijk, wel een aandachtswijk.

- *thuis taal:*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

Een groot deel van de leerlingenpopulatie is meertalig. Wat de eerste taal is verschilt nogal: vaak is dit een buitenlandse taal. Thuis talen zijn onder meer Pools, Hongaars, Somalisch, Arabisch.

- *culturele achtergrond*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

Er is een grote diversiteit aan culturele achtergronden, en een grote diversiteit aan religieuze achtergronden.

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.:

- *niveau van leren*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

De verschillen zijn groot. Zo is er in groep 3 een variatie aan IQ-scores van 60 tot 135+. In groep 7 zitten leerlingen met een niveau passend bij groep 6, en met een niveau dat hoger is dan dat van groep 8.

- *leerstijlen*

- ☐ weinig
- ☐ matig
- ☒ sterk

De leerkracht bepaalt de leerdoelen voor de leerling. Steeds meer is het zo dat leerlingen die dit aankunnen de ruimte krijgen om zelf te bepalen hoe zij die leerdoelen gaan bereiken. Daardoor kunnen zij steeds beter de eigen leerstijl ontdekken en volgen.

Ook het gebruik van PARWO (PAssend Reken-Wiskunde Onderwijs), een rekenmethode ontwikkeld op het sbo, biedt ruimte voor aangepaste didactiek.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

- ☐ weinig (minder dan 20%)
- ☒ een matig aantal (20 tot 40%)
- ☐ veel (meer dan 40%)

Dit verschilt per groep. De geïnterviewde ouder geeft aan dat niet altijd zichtbaar hoeft te zijn dat een leerling een andere manier van informatie-aanbieden nodig heeft, bijvoorbeeld doordat de leerling niet altijd aandacht durft te vragen.

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

- ☐ weinig (minder dan 20%)
- ☒ een matig aantal (20 tot 40%)
- ☐ veel (meer dan 40%)

Ongeveer 6 of 7 op een groep van 22. Dit verschilt *sterk* per groep. Er zijn groepen met meer of met minder leerlingen met speciale behoeften in het gedrag. Belangrijker misschien nog wel is dat er groepen zijn met leerlingen die bijzonder veel aandacht vragen van de leerkracht. Sommige leerlingen hebben bijna één-op-één begeleiding nodig.

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☐	☒	☐	☐	zelf ontdekken ¹
kennis verwerven	☐	☒	☐	☐	werken met kennis
klassikaal leren	☒	☐	☐	☐	individueel en groepjes-leren
sturing van het leren door de leerkracht	☐	☒	☐	☐	leerlingen sturen eigen leren
alle leerlingen op basisniveau brengen	☐	☒	☐	☐	het maximale uit elke leerling halen
leerstof bepaalt leerweg	☒	☐	☐	☐	beginsituatie leerling bepaalt leerweg ²
nadruk op gestructureerde opdrachten	☒	☐	☐	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties	☒	☐	☐	☐	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties ³
beoordeling door leerkracht	☒	☐	☐	☐	zelfbeoordeling door leerling ⁴
evaluatie onderwijs door leerkracht	☐	☐	☐	☒	evaluatie samen met leerlingen ⁵

¹ De ambitie is om meer in de richting te ontwikkelen van 'zelf ontdekken'.

² Bij de kleuters bepaalt vooral de beginsituatie van de leerling de leerweg.

³ Een beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties wordt door de leerkracht mondeling toegevoegd.

⁴ Vanaf groep 3 vullen leerkracht en leerling samen de vragen uit het volgsysteem voor sociaalemotionele ontwikkeling ZIEN in.

⁵ Soms gebeurt de evaluatie nog wel meer door de leerkracht; dit verschilt per leerkracht.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- ☒ vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- ☒ vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- ☒ vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- ☐ vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

In de toelichting geven de geïnterviewden voorbeelden van juist individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak (bij wereldoriëntatie op thema's; bij de kleuters; door het koppelen van sociaal-vaardige leerlingen aan leerlingen die sociaal juist niet zo vaardig zijn), omdat de ambitie van het team deze kant op gaat. Dit komt dus wel voor op de Zuidwester, maar (nog) niet systematisch.

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ☐ ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- ☒ incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- ☐ nee, niet of nauwelijks

De gesprekspartners noemen dit als een heel belangrijke ambitie.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

De klassen zijn ingedeeld op leeftijd van de leerlingen volgens het leerstofjaarklassen systeem. Alleen groep 1 en 2 zijn gemengd.

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis): **12 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **50 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **90 procent**

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling: **5 procent**

Het team bestaat uit 27 personen, waarvan er 19 rechtstreeks betrokken zijn bij het onderwijs op de basisschool. Het beheersen van de kerndoelen en leerlijnen wil de directeur als streefdoel onder de aandacht brengen bij de leerkrachten.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- ☒ vooral individuele aanpak van leerkrachten
- ☐ aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- ☒ teamaanpak

Als het om gedrag gaat is er sprake van een teamaanpak – men steunt elkaar hierin. Voor de overige onderwerpen is de begeleiding vooral een individuele aanpak van de leerkrachten. In de bovenbouw is het de ambitie om de leerlingbesprekingen gezamenlijk te doen.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

- ☒ niet of nauwelijks
- ☐ soms
- ☐ vaak

Ouders en leerlingen hebben geen actieve inbreng bij de inrichting van het onderwijs.

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

Er is teamsamenwerking op gedrag, en het team gaat starten met de teamaanpak Positive Behaviour Support (PBS).

Daarnaast is er teamexpertise op taaldidactiek, en op rekendidactiek (een protocol aanpak doorgaande leerlijn rekenen).

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen

Beschikbare 'extra handen' in de groepen (in aanvulling op de leerkracht):

Lkr. = leerkracht, Vlkr. = vakleerkracht, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, AB = ambulant begeleider, OU = ouder/verzorger, LIO = leerkracht in opleiding, ST = stagiaire, Vw = vrijwilliger

Groep	Functionaris(sen)	Aantal uren per week	Aantal betrokken lln.
Groep 1-2a		2+Vw	18
Groep 1-2b		2+Vw	17
Groep 1-2c		2+Vw	20
Groep 1-2d		2+Vw	19
Groep 3		10	17
Groep 3		10	20
Groep 4			22
Groep 5			19
Groep 5/6			17
Groep 6			19
Groep 7			23
Groep 8		16	27

In totaal is er op school elke week 44 uur inzet van extra handen in de klas: gemiddeld per klas is dit 3 uur en 40 minuten per week.

- **buiten** de klassen/groepen: welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?

VVE: 16 uur

RT: 18 uur

IB: 32 uur

Taaltuin: 8 uur

- *Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school:*

Didactische materialen:

- PARWO, Taaltuin, Piramide, ICT-programma's

Pedagogisch ondersteunende materialen:

- Time-out protocol en ruimte, KOMPAS

Materialen bij fysieke belemmeringen:

- Lift, aangepast meubilair indien nodig

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school
aparte extra ruimtes voor didactische begeleiding*

RT-ruimte, ruimtes voor Taaltuin, voor VVE, voor KOMPAS (pilot om te voorkomen dat leerlingen thuis komen te zitten vanwege moeilijk gedrag): er wordt een rooster gehanteerd voor het ruimtegebruik.

aparte extra ruimtes voor bewegingsbehoeften

gymzaal
speelzaal
time-out-ruimte

ruimte in het wijkcentrum

aparte extra ruimtes voor verzorging / rust

-

buitenruimten

-

- Specialistische expertise op hbo/wo-niveau

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
		visuele beperkingen
		auditieve beperkingen
		spraak/taal belemmeringen
x		cognitieve beperkingen
x		motorische beperkingen
		beperkingen door langdurige ziekte
x		Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
		ADHD
		dyslexie
		overige psychiatrische aandoeningen
x		gedragsproblemen
		onderwijsachterstanden andere culturen

- Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW				x
Bureau Jeugdzorg				x
GGD				x
GGZ			x	
MEE		x		
(Kinder)ziekenhuis	x			
Revalidatiekliniek		x		
Justitiële inrichting	x		x	
Gemeente, leerplicht				x
Politie				x
AMHK Veilig Thuis				x
Zorg en Veiligheidshuis				x
Buurtregie ContourdeTwern			x	
Kompaan en De Bocht				x

Bovendien werkt de Zuidwester vaak samen met een logopedist, en soms met een fysiotherapeut.

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- *het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?*
Het eigenaarschap ligt bij de intern begeleider. Kort gezegd ligt de eindverantwoordelijkheid voor de groep bij de leerkracht, voor de zorg bij de ib-er, en voor de kwaliteit bij de directeur.
- *de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school*
De extra ondersteuning loopt in het beleid van de Zuidwester door alle thema's heen. Of het nu om een vast beleidsonderwerp gaat of een nieuwe ontwikkeling, de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben zijn altijd in focus.
- *volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang*
Voor de didactische voortgang hanteert de school Cito (in Parnassys). Voor de sociaal-emotionele voortgang is dat bij de kleuters KIJK, en bij de overige groepen ZIEN.
- *planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)*
De school hanteert de één-zorg-route, maar tekent daarbij aan dat dit op onderdelen nog wel versterkt kan worden.
- *aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)*
De school hanteert een protocol voor dyslexie.
Een protocol voor dyscalculie is in ontwikkeling.
Protocol medische begeleiding wordt op dit moment ingevoerd.
Een protocol bij pesten is in gebruik.
- *wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:*
  - *het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling*
  - *het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*

Het samenwerken met ouders als partners, als in een educatief partnerschap, staat hoog op het verlanglijstje van de school. Nu is dit nog in een beginstadium. De cultuurverschillen zijn hierbij soms een drempel: ouders durven niet altijd zich in de rol van partner op te stellen, en soms zien ze zichzelf niet in die rol.

Leerkrachten gaan in gesprek met de leerling (praat-en-teken aanpak), en met ouders. De geïnterviewde ouder gaf als voorbeeld dat de ib-er hen naar Prisma had verwezen om een diagnose te laten stellen voor haar kind, waarna de opbrengsten in een overleg van intern begeleider, begeleider vanuit Prisma, en de ouders leidde tot een handelingsplan. De ouder ervaarde dit proces in positieve zin als een overleg tussen 'onderhandelingspartners'.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen waarmee de school haar voedingsgebied deelt? Kent de school de andere scholen, bijvoorbeeld hoe de andere scholen omgaan met extra ondersteuning en hoe zij omgaan met verschillen?*

Haar voedingsgebied deelt de Zuidwester met basisscholen de Triangel, de Christoffel, de Elzen en met sbo de Zonnesteent. Met de Triangel en de Zonnesteent zit de Zuidwester in het bredeschooloverleg.

Er is samenwerking met de voor-en-na-schoolse opvang, nu nog gericht op het elkaar beter leren kennen. De samenwerking is niet alleen gericht op afstemming van de begeleiding van de kinderen, maar ook op pragmatische zaken zoals het gezamenlijk inkopen van materialen.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de overige reguliere basisscholen binnen Plein013?*

De Zuidwester neemt deel aan de diverse netwerken die door Plein013 worden georganiseerd. Deze netwerken zijn nu nog vooral informatief van karakter, er is nog niet sprake van echte samenwerking onderling.

De Zuidwester neemt soms leerlingen op die het elders niet redden. In die zin werken scholen wel samen.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?*

De samenwerking is intensief als het gaat om kennisdeling en kennisontwikkeling. Er is minder sprake van bijvoorbeeld intervisie op leerlingenbegeleiding. Zo weten de geïnterviewden bijvoorbeeld niet wat het profiel is van de andere scholen.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?*

De samenwerking met Plein013 verloopt vooral via de consultant Passend Onderwijs, en de coördinator van de Taalschool. Vooral de consultant is de contactpersoon – bijvoorbeeld over de pilot KOMPAS en over de mogelijkheden van arrangementen voor extra ondersteuning.

Op dit moment blijft de positie van de consultant op de Zuidwester nog wat hangen op een benadering als van een ambulant begeleider: een verlenging van de leerlingenondersteuning. De wens is dat dit doorgroeit naar meer begeleiding bij de systeemaanpak.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen, en met het voortgezet onderwijs?*

Er is een hechte samenwerking met de voor- en vroegschoolse instellingen, onder meer bij een startgroep voor peuters met een achterstand. Door de samenwerking is de overgang vve-basisschool soepel.

Ook de samenwerking met het voortgezet onderwijs is goed te noemen. De leerkrachten van groep 7 en 8 hanteren een 'warme overdracht' van leerlingen naar de vo-scholen.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de scholen voor sbo en so?*

Er is een stevige samenwerking met de Zonnesteent, in het verband van de brede school. Met de andere s(b)o scholen is alleen contact bij verwijzing van een leerling.

Afsluitende opmerkingen:

In de afgelopen twee jaar zijn er veel veranderingen geweest op de Zuidwester: een nieuwe directeur, een nieuwe intern begeleider, en de introductie van de consultant Passend Onderwijs. De richting die de school nu op gaat is nog niet helemaal duidelijk: zet de school in vooral op de meer cognitieve kant van het leren, of meer op de zorg?

Daarbij speelt mee dat de school veel kan bieden, maar tijd/geld tekort komt om alles te realiseren wat zij zou kunnen. Hierbij speelt het bekostigingsmodel van het samenwerkingsverband een rol: de verdeling van het budget voor Passend Onderwijs op basis van het aantal leerlingen komt voor de Zuidwester ongunstig uit. De leerlingen hebben veel meer dan gemiddeld extra ondersteuning nodig.

Een vergelijkbaar verdeelprobleem ziet de Zuidwester bij de urenverdeling voor de consultants: ook dit gebeurt op basis van het aantal ongewogen leerlingen. De consultant bij de Zuidwester geeft aan dat zij duidelijk meer uren zou willen inzetten om voldoende ondersteuning te kunnen bieden.

De school kan en wil in potentie veel als het gaat om extra ondersteuning – maar met de beperkte financiële middelen is de extra ondersteuning soms alleen met kunst-en-vliegwerk te realiseren.